

MRF 2024.131

Miljø- og Fødevarerklagenævnets afgørelse af 8. april 2024, j.nr. 22/01291

Stadfæstet lovliggørelsespåbud fra 2021 om reetablering af § 3-beskyttet mose- og engareal, da lagt til grund, at der var tale om § 3-beskyttet natur, og der var foretaget ulovlige tilstandsændringer i form af jordbehandling, gødskning, tilsåning mv., bl.a. med henvisning til forbuddet mod gødskning i § 4, der trådte i kraft i 2022.

Fredensborg Kommune meddelte i december 2021 lovliggørelsespåbud efter naturbeskyttelseslovens § 73, stk. 5, til E om reetablering af § 3-beskyttede mose- og engarealer på E's ejendom. Kommunen havde ved besigtigelse konstateret, at der var foretaget terrænregulering, jordbehandling, gødskning samt anvendt planteværnsmiddel, sået landbrugsafgrøder og deponeret næringsrig aske på eller i umiddelbar tilknytning til de § 3-beskyttede arealer. Kommunen vurderede, at der var tale om en ulovlig ændring i den naturlige tilstand efter § 3, at ændringerne havde forringet den naturlige tilstand drastisk, og at kommunen ikke ville meddele lovliggørende dispensation fra § 3. Påbuddet blev påklaget af E, der bl.a. anførte, at arealerne havde været underlagt landbrugsdyrkning, at der var modtaget EU-støtte, hvorfor arealerne ikke var omfattet af § 3, og at afgørelsen i øvrigt var uproportional. Miljø- og Fødevarerklagenævnet (formanden) bemærkede, at nævnet i februar 2022 (j.nr. 21/01266) havde stadfæstet kommunens § 3-registrering af det omhandlede mose- og engareal, hvorfor prøvelsen begrænsede sig til, om der var foretaget ulovlige tilstandsændringer, uden at det kunne tillægges betydning, at

der verserede en retssag om nævnets tidligere afgørelse. Nævnet henviste herefter til, at der efter naturbeskyttelseslovens § 3 ikke må foretages ændringer i tilstanden af beskyttede naturtyper, og at det følger af lovens § 4, stk. 1, at der ikke på arealer omfattet af § 3, stk. 2, må foretages sprøjtning, gødskning, omlægning, jordforbedring, såning mv. Nævnet fandt ikke grundlag for at tilsidesætte kommunens vurdering af, at der på de omhandlede § 3-arealer var foretaget tilstandsændringer i strid med § 3, og at de havde væsentlig betydning for mose- og engarealet. Nævnet lagde herved vægt på kommunens oplysninger om, at der var sket terrænændringer, gødskning og foretaget tilsåning med landbrugsafgrøder, hvilket blev understøttet af luftfotos, og at der var tale om aktiviteter, der medførte en ændring i fugtibundsforhold, terrænforhold, næringsindhold og plantesammensætning. Da nævnet heller ikke fandt påbuddet uproportionalt henset til kommunens håndhævelsespligt og de betydelige hensyn til at sikre lovliggørelse af forhold i strid med § 3, stadfæstede nævnet kommunens lovliggørelsespåbud.

Kommentar: Det er uforståeligt, hvorfor Miljø- og Fødevarerklagenævnet ikke forholder sig til klagers oplysning om, at arealerne i alle årene har modtaget EU-støtte, hvilket både kan være relevant, hvis der er tale om braklægning, men kan også være relevant, hvis der er tale om EU-støtte til dyrkning. Det kan ganske vist anføres, at klagenævnet i februar 2022 (j.nr. 21/01266) stadfæstede kommunens § 3-registrering af det omhandlede areal, og at spørgsmålet således var retskraftigt afgjort under lovliggørelsessagen. Dette må dog sammenholdes med, at § 3-registreringen ikke er bindende, og at den endelige afgørelse af, om et areal er omfattet af § 3, først sker, når der opstår en konkret sag. Det må derfor afvises, at registreringen har retskraft under en senere lovliggørelsessag, jf. også kommentaren til **MRF 2023.90 Mfk** samt **MRF 2023.70 Mfk** og **MRF 2024.34 Mfk**. I relation til den konkrete sag kan tilføjes, at EU-støtten kan være relevant for, hvad der må anses for en beskyttet tilstand, men også for, hvilke aktiviteter der kan fortsætte, da § 3 ikke griber ind i hidtidig lovlig anvendelse. Det må endvidere undre, at klagenævnet henviser til naturbeskyttelseslovens § 4, der ganske vist indeholder forbud mod bl.a. gødskning på § 3-arealer, men først trådte i kraft i 2022 og derfor ikke var gældende, da kommunen meddelte lovliggørelsespåbud, og dermed ikke relevant for, om der forelå et ulovligt forhold.

Stadfæstelse i sag om påbud om retablering af beskyttet natur i Fredensborg Kommune

Sag: 22/01291

Dato: 8. april 2024

Miljø- og Fødevareklagenævnet har truffet afgørelse efter naturbeskyttelseslovens § 3, stk. 2, nr. 2 og 4, jf. § 78, stk. 1.[\[1\]](#)

Miljø- og Fødevareklagenævnet stadfæster Fredensborg Kommunes afgørelse af 14. december 2021 om påbud om fysisk lovliggørelse ved retablering af naturtilstanden på arealer med beskyttet mose og eng på matr. nr. [M1] og [M2] Lønholt By, Grønholt, beliggende [A1], 3480 Fredensborg.

Fredensborg Kommune fastsætter en ny frist for påbuddets efterkommelse.

Det indbetalte klagegebyr tilbagebetales ikke.

Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse er endelig og kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed, jf. § 17, stk. 1, i lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet[\[2\]](#) og gebyrbekendtgørelsens § 2, stk. 6.[\[3\]](#) Eventuel retssag til prøvelse af afgørelsen skal være anlagt inden 6 måneder jf. naturbeskyttelseslovens § 88, stk. 1.

Afgørelsen er truffet af formanden på nævnets vegne, jf. § 8 i lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet.

1. Klagen til Miljø- og Fødevareklagenævnet

Afgørelsen er den 11. januar 2022 påklaget til Miljø- og Fødevareklagenævnet af den virksomhed, der ejer ejendommen. Klager er repræsenteret ved advokat.

Klager har navnlig anført, at

- det bestrides, at klager har foretaget dyrkning eller deponeret aske på beskyttet naturarealer,
- eventuel aske eller tilsvarende materiale på beskyttede arealer må være vindbåret,
- påbuddet er uproportionalt og usagligt, og at
- der er ikke dokumentation for, at vandløb på matr. nr. [M1] og [M2] er beskyttet efter naturbeskyttelseslovens § 3.

Klagepunkterne er nærmere uddybet i afsnit 2.4.

Klager har også klaget til Miljø- og Fødevarerklagenævnet over Fredensborg Kommunes afgørelse af 28. september 2021 om påbud om retablering af beskyttet vandløb samt af naturtilstanden på arealer med beskyttet mose og eng efter graveaktiviteter, grøftning og etablering af dræn på matr. nr. [M1] og [M2] Lønholt By, Grønholt.^[4] Nævnet har dags dato truffet særskilt afgørelse herom og bemærker, at de to sager delvis omhandler de samme arealer.

2. Sagens oplysninger

2.1 Ejendommen og området

De berørte arealer ligger i det åbne land ca. 1,3 km syd for Fredensborg by. Kommunens påklagede afgørelse omhandler arealer på matr. nr. [M1] og [M2] Lønholt By, Grønholt, der er del af en og samme landbrugsejendom med et samlet areal på ca. 18 ha.

Det fremgår af Danmarks Miljøportal, Arealinformation, at der på matr. nr. [M1] Lønholt By, Grønholt, er registreret et beskyttet engareal på 1.322 m². På den sydlige og vestlige del af matr. nr. [M1] er desuden registreret beskyttet mose på samlet ca. 16.300 m². Dertil fremgår det, at der er registreret beskyttet mose på hovedparten af matr. nr. [M2] Lønholt By, Grønholt, der grænser op til den sydlige del af matr. nr. [M1]. Henholdsvis syd og vest for de omhandlede arealer ligger større beskyttede områder i form af søer, eng- og mosearealer, kaldet Krydsmosen og Stormosen. Desuden er der ifølge Arealinformation udpeget beskyttede vandløb på matr. nr. [M1] og [M2].

De omhandlede mosearealer på matr. nr. [M1] og [M2] er del af de to større moser i området, Krydsmosen og Stormosen, der begge ligger lavt i terrænet, primært i ca. kote 15,0-15,5 m. Det omkringliggende terræn er bakket og skråner ned mod de to moser og det omhandlede engareal, der ligger i kote 16-17 m.^[5]

Jordbunden i området udgøres primært af ferskvandstørv.^[6]

Nærmeste Natura 2000-område er nr. 260, Tokkekøb Hegn, Grønholt Hegn og Ny Hammersholt, der omfatter habitatområde nr. 269 og ligger ca. 470 m syd for de omhandlede arealer.

2.2 Sagens forhistorie

Fredensborg Kommune traf den 18. december 2020 afgørelse om, at et areal på matr. nr. [M1] Lønholt By, Grønholt, er beskyttet fersk eng i medfør af naturbeskyttelseslovens § 3. Kommunens afgørelse blev påklaget til Miljø- og Fødevarerklagenævnet, der med afgørelse af 21. februar 2022 stadfæstede kommunens afgørelse.^[7] Engarealet udgør en del af de arealer, som er omfattet af kommunens afgørelse af 14. december 2021, der er til prøvelse i nærværende klagesag.

Det fremgår bl.a. af nævnets afgørelse, at

”Langs det sydlige og vestlige skel af matriklen er der registreret beskyttet mose på i alt ca. 1,6 ha. Umiddelbart syd for og i sammenhæng med den registrerede eng er der på matr. nr. [M1] og [M2] Lønholt By, Grønholt, registreret en mose-polygon på ca. 3.500 m². Mosearealet blev registreret den 24. november 2011 efter Fredensborg Kommunes besigtigelse af arealet den 18. august 2011.^[8]”

Endvidere bemærkede Miljø- og Fødevarerklagenævnet i afgørelsen, at

”[...] det omstridte areal ikke i sig selv opfylder størrelseskriteriet for beskyttelse i lovens § 3, stk. 2, men at arealet indgår i sammenhæng med en beskyttet mose syd herfor, hvorved det sammenhængende areal er større end de for beskyttelse påkrævede 2.500 m². Nævnet vurderer, at mosen syd for det omstridte areal er beskyttet efter naturbeskyttelseslovens § 3, stk. 2, nr. 2, da det på luftfotos i perioden 1999 til 2020 fremstår med vedvarende vegetation med ingen eller ekstensiv drift, og at Fredensborg

Kommune ved en besigtigelse af mosearealet den 18. august 2011 har registreret typisk mosevegetation, [...]"

Desuden vurderede Miljø- og Fødevarerklagenævnet ved afgørelsen, at en udført opgravning og udjævning af jord på arealet udgjorde en ændring af tilstanden i strid med naturbeskyttelseslovens § 3, stk. 2, nr. 4. Hertil anførte nævnet, at det ikke tog stilling til, om der kunne meddeles lovliggørende dispensation til de foretagne indgreb, da der ikke forelå en afgørelse herom fra Fredensborg Kommune.

Ved Miljø- og Fødevarerklagenævnets afgørelse af 21. februar 2022 afviste nævnet desuden at realitetsbehandle en klage over Fredensborg Kommunes standsningspåbud af 23. oktober 2020 vedrørende opgravning og udjævning af jord i beskyttet eng.[\[9\]](#)

Miljø- og Fødevarerklagenævnets afgørelse af 21. februar 2022 blev indbragt for retten, og byretten i Helsingør frifandt nævnet ved dom af 28. november 2023. [\[10\]](#) Byretten fandt ikke grundlag for at tilsidesætte den del af nævnets afgørelse, som angik registrering af det omtvistede areal som beskyttet eng efter naturbeskyttelseslovens § 3, stk. 2, nr. 4. Dommen er anket til landsretten.

2.3 Den påklagede afgørelse

Fredensborg Kommune har den 14. december 2021 meddelt påbud, der omhandler i alt ca. 1,1 ha med beskyttede eng- og mosearealer på matr. nr. [M1] og [M2] Lønholt By, Grønholt. Ved afgørelsen har kommunen meddelt påbudt om at retablere de beskyttede naturarealer ved at skrabe af/fjerne tilført kalket mineralsk jord, askebunker samt såede landbrugsafgrøder og vildtagerfrøblanding, indtil kun de oprindelige jordtyper er synlige. Dertil fremgår det, at afskrabet jord, aske og afgrøder skal fjernes fra arealer, der er registreret som mose og eng omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3, og placeres i en afstand af mindst 10 m herfra.

Fredensborg Kommune har anført, at moser og enge er beskyttet i medfør af naturbeskyttelseslovens § 3 og henvist til, at kommunen efter § 73, stk. 5, har pligt til at sørge for, at et ulovligt forhold bliver lovliggjort, medmindre det er af underordnet betydning.

Det fremgår desuden af afgørelsen, at Fredensborg Kommune ved besigtigelse den 20. juli 2021 og den 29. september 2021 har konstateret, at der på beskyttede eng- og mosearealer er terrænreguleret, jordbehandlet, gødsket, anvendt planteværnsmiddel, sået landbrugsafgrøder samt deponeret næringsrig aske på eller i umiddelbar tilknytning til naturarealerne. Endvidere har kommunen oplyst, at kommunen den 27. oktober 2021 besigtigede arealerne igen og herved konstaterede, at den tilførte jord, askebunker og tilsåning ikke var fjernet.

Fredensborg Kommune har i afgørelsen oplyst, at kommunen den 30. september 2021 varslede et påbud og ikke har modtaget et høringssvar eller en ansøgning om dispensation til at inddrage arealerne i landbrugsdrift.

Desuden har Fredensborg Kommune anført, at der er tale om tilstandsændringer i strid med naturbeskyttelseslovens § 3, stk. 2, og at kommunen ikke er indstillet på at meddele en dispensation. Kommunen har dertil vurderet, at ændringerne har forringet arealernes naturtilstand drastisk. Videre har kommunen henvist til naturbeskyttelseslovens § 74, stk. 4, og anført, at kommunen som tilsynsmyndighed vil lade det nødvendige arbejde udføre på klagers regning, hvis påbuddet ikke efterkommes rettidigt.

2.4 Klagens indhold

Efter klagers opfattelse hviler påbuddet på den retsvildfarelse, at Fredensborg Kommunes afgørelse om registrering af beskyttet natur af 18. december 2020, er korrekt og lovlige. Klager har desuden anført, at de omhandlede arealer i alle årene har været underlagt landbrugsdyrkning og har modtaget EU-støtte, hvorfor de ikke kan være omfattet af § 3. I forlængelse heraf har klager henvist til argumentationen i klagesagen om kommunens standsningspåbud af 23. oktober 2020.[\[11\]](#)

Videre har klager anført, at Fredensborg Kommune har afvist klagers ønske om syn og skøn, og at enhver fortolkningstvivel om faktiske forhold efter klagers opfattelse må komme klager til gode. Klager bestrider at have foretaget dyrkning af eller deponeret aske på arealet, der er omfattet af § 3. Hertil har klager anført, at hvis der er konstateret aske på beskyttede arealer, må det skyldes vind, der i så fald har flyttet materiale fra omkringliggende dyrkede arealer. Desuden er det klagers opfattelse, at kommunens påbud er [u]proportionalt og usagligt, og klager har bestridt, at eventuelt restmateriale vil have negative konsekvenser for

tilgrænsende naturtyper og arter. Dertil kommer, at afgørelsen ifølge klager omfatter arealer både på klagers og på tilstødende ejendomme.

Endvidere har klager anmodet Miljø- og Fødevarerklagenævnet om at hastebehandle sagen eller træffe beslutning om opsættende virkning.

Ved supplerende bemærkninger af 14. december 2023 har klager anført, at klager er uenig med Fredensborg Kommune i, at en vidneforklaring i retten vedrørende dræn føjer nyt til sagen. Hertil har klager anført, at der tilsyneladende ikke er dokumentation for, at vandløbet på matr. nr. [M1] og [M2] er beskyttet efter naturbeskyttelsesloven. Til støtte herfor har klager vedlagt brev af 14. juni 2023 fra Rigsarkivet til Miljøstyrelsen, hvori Rigsarkivet oplyser, at det ikke er lykkedes at finde dokumenter om udpegningen af vandløbet som beskyttet.

2.5 Fredensborg Kommunes bemærkninger til klagen

Fredensborg Kommune har i sine bemærkninger af 2. februar 2022 til klagen henvist til en beskrivelse af sagens historik, der fremgår af øvrige klagesager i Miljø- og Fødevarerklagenævnet.

Fredensborg Kommune har desuden anført, at kommunen fastholder, at påbuddet er proportionalt, og at der er en saglig grund til at kræve forholdet retableret. Dertil har kommunen bemærket, at det tydeligt fremgår af påbuddet, at det omhandler matr. nr. [M1] og [M2] Lønholt By, Grønholt, hvorfor kommunen er uenig med klager i, at påbuddet vedrører andre ejendomme end klagers.

Videre har Fredensborg Kommune i bemærkningerne oplyst, at der siden august 2011 har været registreret mose på en del af matr. nr. [M1] og [M2].

Det fremgår endvidere af bemærkningerne, at Fredensborg Kommune er uenig med klager i, at der gælder særlige krav til dokumentation, da kommunen har afvist udenretligt syn og skøn. Kommunen har i den sammenhæng oplyst, at Retten i Helsingør og Østre Landsret har afvist klagers anmodning, samt at anmodningen blev indbragt for Retten i Helsingør, før de arbejder, som påbuddet omhandler, blev udført.

Med henvisning til, at klager bestrider at have inddraget arealerne til drift og at have deponeret aske, har Fredensborg Kommune bemærket, at kommunen

har besigtiget arealerne ad fire omgange, henholdsvis den 20. juli 2021, 29. september 2021, 27. oktober 2021 og senest den 7. januar 2022. I forlængelse heraf har kommunen anført, at de udførte arbejder samt deres påvirkning af beskyttet natur er dokumenteret i selve varslet om påbud samt bilag 1 hertil. Supplerende har kommunen indsendt skråfotos, der ifølge kommunen viser § 3-arealerne før og efter jordbearbejdning/dyrkning.^[12] Desuden har kommunen henvist til en rapport udført af en konsulent, der bl.a. vurderer, at askens placering og mængde på "delareal 1" ved beskyttet mose medfører risiko for direkte afstrømning på hældende terræn, udvaskning via dræn og vindafdrift i tørre perioder. Ifølge kommunen er det desuden konsulentens vurdering, at en askebunke i hidtil urørt moseareal i "delområde 2" medfører risiko for forurening af beskyttede naturarealer med næringsalte, der vil påvirke flora og fauna.

Den 1. december 2023 har Fredensborg Kommune supplerende henvist til dom af 28. november 2023 fra Helsingør Byret, der vedrører Miljø- og Fødevarerklagenævnets tidligere afgørelse om bl.a. registrering af eng på matr. nr. [M1] Lønholt By, Grønholt. Kommunen har desuden henvist til ejers vidneforklaring vedrørende dræn.

Den 22. december 2023 har kommunen indsendt bemærkninger til bl.a. det af klager indsendte om vandløbets beskyttelsesstatus.

3. Miljø- og Fødevarerklagenævnets bemærkninger og afgørelse

Miljø- og Fødevarerklagenævnet bemærker indledningsvist, at klager har anmodet nævnet om at tillægge klagen opsættende virkning. Hertil skal nævnet bemærke, at det følger af naturbeskyttelseslovens § 87, stk. 7, at rettidig klage har opsættende virkning for den påklagede afgørelse, med mindre klagemyndigheden bestemmer andet. Nævnet har under sagens behandling ikke truffet afgørelse om at fravige udgangspunktet om, at klagen har opsættende virkning.

3.1 Miljø- og Fødevarerklagenævnets prøvelse

Efter naturbeskyttelseslovens § 73, stk. 5, skal kommunen som tilsynsmyndighed foranledige et ulovligt forhold lovliggjort, medmindre forholdet har underordnet betydning.

Efter naturbeskyttelseslovens § 78, stk. 1, kan afgørelser efter naturbeskyttelseslovens § 73, stk. 5, ikke påklages. Efter nævnets praksis kan påbud efter naturbeskyttelsesloven efterprøves for så vidt angår retlige spørgsmål, herunder om der foreligger et ulovligt forhold. Nævnet kan som følge af klageafskæringen ikke efterprøve påbuddets indhold.

Miljø- og Fødevareklagenævnet kan som følge af klageafskæringen ikke efterprøve indholdet og hensigtsmæssigheden af Fredensborg Kommunes påbud om fysisk lovliggørelse.

Det fremgår af § 11, stk. 1, i lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet, at nævnet kan begrænse sin prøvelse af en afgørelse til de forhold, der er klaget over.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har i denne klagesag fundet anledning til at behandle, om de i påbuddet omhandlede forhold udgør tilstandsændringer i naturbeskyttelseslovens § 3's forstand. Nævnet bemærker, at tilstandsændringer i forhold til beskyttede naturtyper kræver dispensation fra lovens § 3, jf. § 65, stk. 2.

Efter Miljø- og Fødevareklagenævnets vurdering er der ikke med klagen i øvrigt fremkommet forhold, der kan føre til ændringer af Fredensborg Kommunes afgørelse.

Miljø- og Fødevareklagenævnet bemærker, at nævnet alene kan tage stilling til forhold, som er omfattet af Fredensborg Kommunes påklagede afgørelse om påbud. Efter nævnets opfattelse omhandler kommunens afgørelse alene opdyrkning af og deponering på eng- og mosearealer og ikke ændringer i vandløb. Nævnet har derfor ikke kompetence til at behandle den del af klagen, der handler om vandløbets beskyttelsesstatus. Nævnet bemærker, at spørgsmålet er indgået i nævnets behandling af parallel klagesag under sagsnr. 22/01078.

Miljø- og Fødevareklagenævnet forstår klagen således, at klager er uenig i, at engarealet og det tilstødende moseareal på 3.500 m² er beskyttet i medfør af naturbeskyttelseslovens § 3. Nævnet har tidligere truffet afgørelse herom ved afgørelse af 21. februar 2022 (nævnets sagsnr. 21/01266), og tager derfor ikke stilling til denne del af klagen på ny. Ved nærværende afgørelse lægger nævnet

således til grund, at engarealet samt det tilstødende moseareal er beskyttet efter naturbeskyttelsesloven. Det forhold, at der verserer en retssag herom, ændrer ikke herpå.

Det er endvidere Miljø- og Fødevareklagenævnets opfattelse, at klagen ikke indeholder klagepunkter vedrørende beskyttelsesstatus for de øvrige mosearealer, der er omfattet af Fredensborg Kommunes påklagede afgørelse. I den forbindelse har nævnet sammenholdt klagen med dokumenter, og herunder markkort, som klager har indsendt i anden klagesag om standsningspåbud, og som klager har refereret til.

Miljø- og Fødevareklagenævnet bemærker til det af klager anførte om, at påbuddet vedrører naboejendomme, at nævnet har konstateret, at den påklagede afgørelse alene omfatter matr. nr. [M1] og [M2] Lønholt By, Grønholt, hvilke efter det oplyste ejes af klager.

3.2 Miljø- og Fødevareklagenævnets bemærkninger

3.2.1 Indledende bemærkninger

Efter naturbeskyttelseslovens § 3, stk. 2, nr. 2 og 4, må der ikke foretages ændringer i tilstanden af bl.a. moser og lignende samt ferske enge, når sådanne naturtyper enkeltvis, tilsammen eller i forbindelse med naturlige søer på over 100 m², er større end 2.500 m² i sammenhængende areal.

Efter naturbeskyttelseslovens § 4, stk. 1, må der på arealer, der er omfattet af § 3, stk. 2, ikke foretages sprøjtning, gødskning, omlægning, jordforbedring, såning m.v.

Efter naturbeskyttelseslovens § 65, stk. 2, kan der i særlige tilfælde meddeles dispensation fra forbuddet i § 3.

I henhold til naturbeskyttelseslovens § 3 må der ikke foretages ændringer i tilstanden af beskyttede naturtyper. I praksis er det antaget, at også foranstaltninger uden for et beskyttet område, men som ændrer dette, alt efter foranstaltningens virkning og karakter, kræver dispensation.

Ved bedømmelsen efter § 3 indgår, om foranstaltningen har en umiddelbar og direkte virkning på området, og om foranstaltningen har en konkret og varig karakter. I bedømmelsen indgår desuden, hvor tæt på det beskyttede område

foranstaltningen finder sted, samt om den specielt påvirker dette område i modsætning til de omliggende områder generelt. Det fremgår af lovbemærkningerne til naturbeskyttelsesloven, at det afgørende ikke blot er foranstaltningens karakter, men navnlig den virkning, foranstaltningen har for området, nemlig om den "ændrer" dette og dermed ændrer naturtilstanden. I princippet er således alle ændringer omfattet. Dog kan foranstaltninger være så perifere eller bagatelagtige, at de kan iværksættes uden dispensation.

Spørgsmålet om, hvorvidt en dispensation er påkrævet til en allerede gennemført tilstandsændring, skal som udgangspunkt behandles, som om indgrebet ikke havde fundet sted.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet tillægger luftfotos betydelig vægt ved vurderingen af, om et areal er omfattet af naturbeskyttelseslovens regler, hvis det på baggrund af fotomaterialet er muligt at foretage en fagligt forsvarlig vurdering af arealets tilstand.

Hvis fotomaterialet er af ringe kvalitet og ejers oplysninger om driftshistorie mv. ikke med rimelighed kan afvises, bør en væsentlig tvivl om arealernes tilstand komme ejeren til gode. Er der allerede foretaget indgreb, tillægges omstændighederne i forbindelse med indgrebet betydning, bl.a. således at nævnet vil fravige det almindelige udgangspunkt om, at væsentlig tvivl om arealets tilstand kommer ejeren til gode, hvis det må lægges til grund, at ejeren var i ond tro, da indgrebet skete.

3.2.2 Miljø- og Fødevarerklagenævnets vurdering

Indledningsvist lægger Miljø- og Fødevarerklagenævnet til grund, at de omhandlede eng- og mosearealer er beskyttede i medfør af naturbeskyttelseslovens § 3.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet finder, at der ikke er anledning til at tilsidesætte Fredensborg Kommunes vurdering af, at der på de omhandlede arealer med beskyttet natur er foretaget tilstandsændringer i strid med naturbeskyttelseslovens § 3.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet har herved lagt vægt på Fredensborg Kommunes oplysninger om, at der i delområderne 1-3 er sket terrænregulering, [\[13\]](#) jordbehandling, gødskning, anvendt planteværnsmiddel og

foretaget tilsåning med landbrugsafgrøder samt deponering af bunker med næringsrig aske. Nævnet har således lagt vægt på oplysningerne fra kommunens besigtigelser den 20. juli 2021, 29. september 2021, 27. oktober 2021 og senest den 7. januar 2022 og herunder kommunens fotos, samt på luftfotos fra 2020, 2021 og 2022 samt skråfotos fra 5. august 2021.^[14] Nævnet vurderer ud fra en sammenligning af luftfotos fra 2020-2022, at disse bekræfter, at der er foretaget jordbehandling og opdyrkning af delområde 1, 2 og 3. Dertil har nævnet lagt vægt på rapporten "Fredensborg Kommune Krydsmosen 2021 – aske og opdyrkning" af august 2021, som er udarbejdet af kommunens rådgiver, der efter nævnets opfattelse dokumenterer, at der er sket jordpåfyld og sået kornafgrøder i de tre delområder, samt at der er sået frøblandinger med blodkløver, cikorie, honningurt, foder-vikke og boghvede på arealer langs en grøft i området. I den sammenhæng bemærker nævnet, at de nævnte arter typisk indgår i frøblandinger til vildtagre.

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder desuden, at der ikke er grundlag for at tilsidesætte kommunens vurdering af, at der er tale om tilstandsændringer, som vil have væsentlig betydning for de våde naturtyper i form af moser og ferske enge, der ligger på matr. nr. [M1] og [M2] Lønholt By, Grønholt. Ved vurderingen har nævnet lagt på, at der er tale om aktiviteter, som vil medføre en ændring i fugtighedsforhold og terrænforhold ved tilførsel af mineralsk jord, ændret næringsindhold som følge af tilførte næringsstoffer fra gødskning og aske samt ændring i plantesammensætning ved udsåning af kornafgrøder og vildtagre samt jordbehandling.

Vedrørende klagepunktet om påbuddets proportionalitet finder Miljø- og Fødevareklagenævnet, at Fredensborg Kommunes påbud ikke er uproportional med den pligt kommunen har til at foranledige de ulovlige forhold lovliggjort. Nævnet har lagt vægt på det betydelige hensyn til at sikre overholdelse af forbuddet mod tilstandsændringer i naturbeskyttelseslovens § 3.

3.3 Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse

Miljø- og Fødevareklagenævnet stadfæster Fredensborg Kommunes afgørelse af 14. december 2021 om påbud om fysisk lovliggørelse ved retablering af naturtilstanden på arealer med beskyttet mose og eng på matr. nr. [M1] og [M2] Lønholt By, Grønholt, beliggende [A1], 3480 Fredensborg.

- [1] Lovbekendtgørelse nr. 1392 af 4. oktober 2022 om naturbeskyttelse.
- [2] Lov nr. 1715 af 27. december 2016 om Miljø- og Fødevareklagenævnet.
- [3] Bekendtgørelse nr. 132 af 30. januar 2017 om gebyr for indbringelse af klager for Miljø- og Fødevareklagenævnet mv.
- [4] Miljø- og Fødevareklagenævnets sagsnr. 22/01078.
- [5] Jf. højdekurver med 0,5 m ækvidistance; data er indsamlet ved laserskanning med fly (LiDAR) i perioden 2014-2015.
- [6] Jf. digitalt jordartskort 1:25.000, GEUS, der viser overfladegeologien i 1 meters dybde.
- [7] Miljø- og Fødevareklagenævnets sagsnr. 21/01266. Nævnet traf samtidig afgørelse i en anden sag, der vedrørte et standsningspåbud, sagsnr. 21/00203.
- [8] Miljø- og Fødevareklagenævnet henviste i afgørelsen til det aktuelle besigtigelsesnotat på Danmarks Miljøportal.
- [9] Nævnets sagsnr. 21/00203.
- [10] Sag BS-21213/2022-HEL.
- [11] Miljø- og Fødevareklagenævnets sagsnr. 21/00203, klagenr. 1016667. Sagen er afgjort den 21. februar 2022 efter klagens indgivelse, jf. afsnit 2.2.
- [12] Fotos er fra skraafoto.kortforsyningen.dk. De er dateret hhv. 24. juni 2019 og 5. august 2021.
- [13] Delområde 1-3 fremgår af figur 3 i Fredensborg Kommunes afgørelse 14. december 2021.
- [14] Skråfotos kan ses via dette link: <https://skraafoto.dataforsyningen.dk/>.
-

Lovområder:

NBL - beskyttede naturtyper